

Oikeusministeriö

Asia: VN/846/2018

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle uudeksi Ahvenanmaan itsehallintolaiksi

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi Ahvenanmaan itsehallintolaiksi, 48 § 1 momentin 15-kohdassa valtion viranomaisen toiminnasta Ahvenanmaalla peräisin oleva arkistoaineisto voidaan siirtää Ahvenanmaan ulkopuolella säilytettäväksi vain Ahvenanmaan hallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen.

Kansallisarkisto toteaa, että arkistolakia (831/1994) ei sovelleta Ahvenanmaan viranomaisiin, paitsi Ahvenanmaan maakunnassa toimiviin valtion viranomaisiin Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/91) 30 §:n 17 kohdassa säädetyin rajoituksin. Nykyinen itsehallintolain viitattu kohta kuuluu vastaavasti kuin ehdotettu säännös. Ehdotetussa 16-kohdassa puolestaan säädettäisiin, että jos valtion viranomaisen arkistoaineisto on peräisin viranomaisen toiminnasta Ahvenanmaalla ja viranomaisen varsinainen toimipaikka sijaitsee Ahvenanmaan ulkopuolella, viranomaisen on neuvoteltava Ahvenanmaan hallituksen kanssa siitä, miten arkistoaineisto voidaan saattaa Ahvenanmaan hallituksen saataville.

Kansallisarkisto katsoo, että ehdotetut lainkohdat ovat kovin paljon analogista muotoa koskevia säännöksiä. Jää osin epäselväksi mitä asiassa tarkoitetaan arkistoaineistolla. Arkistolain lähtökohta on, että asiakirjat kuuluvat arkistoon niiden laadinnasta tai saapumisesta lukien, mutta tietosuojalainsäädännön ja tiedonhallintalain mukaan asiakirjat arkistoidaan vasta, kun niiden säilytysaika on päättynyt. Valtion viranomaisilla voi olla arkistoitavia asiakirjoja hallussaan tai ne siirretään Kansallisarkistoon. Jatkossa siirtotapa on lähes yksinomaan sähköinen, tiedonhallintalaki edellyttää myös asiakirjojen sähköiseen muotoon muuttamista. Tiedonhallintalaki ei kosketa Ahvenanmaata, mutta julkisen hallinnon digitalisoinnista koskevat periaatteet koskevat ja aineistojen sähköinen muoto on epäilemättä myös Ahvenanmaan tavoitteena siihen liittyvien hyötyjen vuoksi. Enää niin merkitsevää ei ole arkiston paikkakunta tai fyysinen sijainti, sähköiset asiakirjat voivat olla saatavissa Ahvenanmaalla yhtä lailla kuin muuallakin riippumatta siitä missä sijaitsevilla palvelimilla ne sijaitsevat. Sähköisen arkistoinnin ratkaisuja ollaan kehittämässä edelleen Kansallisarkistossa ja Ahvenanmaan arkistot ovat sähköisen arkistoinnin mahdollistamiseen liittyvien kysymysten äärellä. Lainsäädännön tulee mahdollistaa asiassa Ahvenanmaalle kustannustehokkaat, nykyaikaiset, turvalliset eikä enää samalla tavalla paikkaan sidotut arkistointiratkaisut. Tämä ei tarkoita, etteikö edelleen olisi tarve turvata Ahvenanmaata koskevien tietojen säilyvyys sekä maakunnan ja sen asukkaiden tiedonsaantioikeudet tähän aineistoon.

47 §:ssä ollaan säätämässä Ahvenanmaan hallintovaltaa koskevista erityissäännöksistä. Ehdotuksen mukaan Ahvenanmaan hallintovaltaan kuuluvien asioiden hoidossa on otettava huomioon, että... 2) Ahvenanmaan hallituksen on hankittava valtakunnan asianomaisen viranomaisen lausunto ennen Ahvenanmaan hallituksen taikka kunnallisten viranomaisten Ahvenanmaalla sijaitsevassa arkistossa olevien asiakirjojen arkistonmuodostussuunnitelman hyväksymistä koskevan päätöksen tekemistä sekä 3) Ahvenanmaan hallituksen on hankittava lupa kunkin asiakirjan omistajalta ja lausunto valtakunnan asianomaiselta viranomaiselta ennen valtion viranomaisten Ahvenanmaan hallituksen arkistoon talletettujen asiakirjojen pysyvää säilytystä ja säilytysmuotoa koskevan päätöksen tekemistä.

Kansallisarkisto kiinnittää asiassa huomiota siihen, että olisi syytä määritellä mitä pyydetty lausunto koskisi. Tämä voi olla epäselvää etenkin sähköisten asiakirjojen kannalta. Kansallisarkisto esittää, että kuntia koskevat päätökset ovat maakuntahallituksen ja kuntien välisiä, eikä niihin ole tarvetta pyytää Kansallisarkiston lausuntoa. Lausuntomenettely on työllistävä edellyttäessään asianmukaisesti hoidettuna suunnitelman läpikäyntiä ja kyseiseen arkistoon liittyvien erityispiirteiden selvittämistä, eikä usein tuota tältä osin merkittävää lisäarvoa. Pykäläehdotuksessa valtakunnan asianomaisen viranomaisen termin voisi muuttaa suoraan nimeksi Kansallisarkisto.

Tutkimusjohtaja

Päivi Happonen

Lakimies

Raimo Lepistö